

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี 2539 โดยมุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษา คือการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา การจัดการศึกษาของประเทศ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานใหม่ โดยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ยิ่งขึ้น เน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลักเพื่อให้การดำเนินการตามแนวความคิด การปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน คือ ปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ปฏิรูปครู บุคลากรทางการศึกษา ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดทฤษฎีที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองสูงสุดเต็มศักยภาพและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นคุณภาพผู้เรียนและหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน ประเมินผลการเรียนจากการปฏิบัติจริง และจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปรับบทบาทของครูจากการถ่ายทอดเป็นผู้ชี้แนวทางแห่งความรู้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีในการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการต้องใช้ยุทธศาสตร์ เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยยึดหลักทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ได้ ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองสูงสุด พัฒนารูปแบบและกระบวนการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์และกว้างขวาง (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 126)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษา

จะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรคความรู้ของตน (กระทรวงศึกษาธิการ . 2542 : 21) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้วางกรอบในการจัดกระบวนการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน ในหมวด 4 มาตรา 24 คือ (1) จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน (2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) ให้ผู้เรียนรู้จักประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) ผลสัมฤทธาสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อช่วยกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (ทองพุด บุญอึ้ง. 2544 : 37)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนให้มีคุณภาพตามแนวปฏิรูปการศึกษาจะต้องทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ที่สำคัญคือ ความรู้คู่คุณธรรมสำหรับแนวทางในการจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยมีครูเป็นกลไกสำคัญที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในการจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ มุ่งจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต โดยใช้สื่อที่หลากหลายในลักษณะขององค์รวมที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ และความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการมีส่วนร่วมทุกส่วนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมเสนอกิจกรรม และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน สรุปความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทั้งสมาชิกภายในกลุ่ม และสมาชิกระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ (ชุมพุด ศรีทองกุล. 2544 : 34)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีภารกิจจัดการศึกษาทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหน่วยงานในสังกัดได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ 18 แห่ง มีโรงเรียน 558 โรงเรียน บุคลากร 6,946 คน นักเรียน 134,170 คน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์, 2544 :2) พบว่า การดำเนินการด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ อัตราการซ้ำชั้นของนักเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 0.69 จำนวนนักเรียนออกกลางคันเพิ่มสูงขึ้นกว่าปีการศึกษาที่ผ่านมา และจากข้อมูลรายงานผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2543 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด ยังพบว่าคุณภาพนักเรียนยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ และได้ทำการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ยังไม่เป็นที่น่าพอใจและส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และไม่นำเกณฑ์มาตรฐานมาใช้ในการประเมินคุณภาพ ขาดข้อมูลย้อนกลับในการปฏิบัติงาน ขาดข้อมูลเพื่อที่จะใช้ในการตัดสินใจ และยังพบว่าโรงเรียนยังขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งปัจจัยด้านบุคลากรยังไม่มีความพร้อมในการปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนอย่างเพียงพอ ชุมชนให้การสนับสนุนน้อย ขาดการประชาสัมพันธ์ และบุคลากรยังไม่เข้าใจการปฏิรูปการศึกษา ทั้งระบบ แม้แต่โรงเรียนขนาดใหญ่ในสังกัดยังมีความต้องการด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษา โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอสำหรับสำหรับนักเรียนที่มีจำนวนมาก (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์, 2544 : 11)

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้บรรลุเป้าหมาย โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเป็นผู้เรียนรู้และมีคุณภาพเพิ่มพูนขึ้นสูงสุดตามศักยภาพของตน และครูผู้สอนที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นคว้าและสร้างความรู้ด้วยตนเอง สร้างจินตนาการ รวมทั้งเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนกับชีวิตจริงให้เหมาะสมกับธรรมชาติและวัยของผู้เรียน โดยครูผู้สอนจะต้องตรวจสอบบทบาทของตนเองว่าจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับผู้เรียนอย่างแท้จริงและเป็นผู้มีบทบาทต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนผู้มีบทบาทในฐานะผู้นำ

ทางวิชาการที่จะต้องพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ประสบความสำเร็จ การกำหนดนโยบายการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ยุทธศาสตร์สำคัญที่จะให้การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เกิดผลสำเร็จ คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ได้นำนโยบายการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มาสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาประสิทธิภาพด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคตามสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ตามตัวบ่งชี้ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้พัฒนาตัวบ่งชี้การวัดกระบวนการเรียนรู้หรือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ 10 ด้าน ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2543 :11 – 12)

1. เตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
2. จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจและเสริมแรงให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้

3. เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง
4. จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
6. ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุง

ส่วนต่อของผู้เรียน

7. ใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้
8. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตจริง
9. ฝึกฝนกิจกรรมรายทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
10. สังเกตและประเมินสถานการณ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 7,504 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 558 คน ครูผู้สอน จำนวน 6,946 คน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กาฬสินธุ์, 2544 : 2 –4)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยอาศัยเกณฑ์ตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)(บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 40) แบ่งออกเป็น ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 227 คน ครูผู้สอน จำนวน 364 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 591 คน

3. ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น

3.1 ผู้บริหารโรงเรียน

3.2 ครูผู้สอน

4. ตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมี ขอบเขต 10 ด้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการ กิจกรรมการเรียนการสอนของครูตามสภาพจริงโดยนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้นและมีความสุข ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ตามตัวบ่งชี้การสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ โรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจะนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อันจะส่งผลทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY